

lásku nejde zavřít do plechovky

Věří v církev, která dopřává člověku důstojnosti, neposuzuje ho, a přeje mu lásku Boží i lidskou. Farářka Církve československé husitské Martina Viktorie Kopecká proráží pomyslné zdi, protože si je jistá, že z lásky by se neměl nikdo zpovídat.

TEXT: BRIGITA ZEMEN, FOTO: DAVID TURECKÝ

Nedávno jste vydala knihu *Zpověď farářky, ve které rozebíráte spoustu témat, včetně celibátu, předmanželského sexu, vztahů mezi lidmi stejného pohlaví. Je pro vás něco tabu? A mělo by být v církvi něco tabu?*

Pokud je tabu myšleno jako zákaz o něčem mluvit, tak rozhodně ne. Ostatně ve zpovědnících nakonec občas zaznívají i věci, které dokonce přesáhly meze zákona, a zůstávají dál tajemstvím, pokud tedy nejde o specifický případ trestného činu, kde mám povinnost to oznámit. Myslím si, že by církve neměla zavírat oči před žádným tématem. Nemůžeme zavírat oči a předstírat, že některé věci neexistují a nedějí se. Zároveň ale církve není zakázková výroba plnicí klientelská přání. Důležité je porozumění, edukace všech zúčastněných, potom můžeme dialog posouvat dál.

Zpověď farářky je vaše třetí kniha v pořadí...

Ano, mojí první knížkou byl *Deník farářky*. To pro mě byla taková plavba výletní lodí, trochu si v ní z některých věcí dělám legraci, ukazuji, jak široká oblast to vlastně je, být ve službě. Pak vyšel můj komentář k *Písni písní*, který už jsem psala s vědomím, že jednou vydám *Zpověď farářky*, ve které jsem plánovala sdílet svůj osobní příběh, učinit coming out. Když se pak přiblížil termín odevzdání této knihy, tak mě jímala hrůza a panika. Zažívala jsem stavy ode zdi ke zdi. Jeden den jsem byla přesvědčená, že bez toho kniha nemůže vyjít, chvíli nato, že tahle intimní informace v ní přeče za žádnou cenu být nemůže. V hlavě mi běželo, že přeče nejsem blázen, abych se takhle vydávala s kůží na trh, proč bych to dělala.

Proč jste to nakonec udělala?

Největší hnací silou pro mě nakonec paradoxně byl právě strach a úzkost. Říkala jsem si, že pokud mám ve svých sedmatřiceti letech takovou hrůzu z toho, říct něco, co považuji za integrální součást mě samotné a co mě nakonec činí šťastnou, tak tu pravděpodobně bude řada dalších lidí, kteří řeší něco podobného. A mají obavu o své vztahové orientaci v sepětí s vírou mluvit. Nebo cítí potřebu se jakkoli obhajovat. Desítky mladých lidí se mi ve zpovědnici svěřovaly s dlouhými tichými pauzami, a ve mně všechno křičelo: „Ale ty se nemusíš zpovídat z toho, že někoho miluješ! To přeče není věc ke zpovědi!“ Naše společnost sice na první pohled vypadá jako tolerantní

a respektující, ale když se vás to týká, tak vidíte, kolik je tu překážek, co všechno musíte řešit, jak moc zažíváte tzv. menšinový stres. Tohle všechno jsem mohla shodit ze zad a pocítila jsem úlevu. A také je zajímavé vidět, co vyřčená pravda způsobí ve vztazích, ať už pracovních, nebo osobních.

Všechno ve mně křičelo: Ale ty se nemusíš zpovídat z toho, že někoho miluješ!

Změnily se?

Některé se vyčistily, ujasnily a já jsem za to nesmírně vděčná. Jde hlavně o vztahy s mými nejbližšími kolegy, s lidmi, kteří mě ve službě vychovávali a doprovázeli. Jedna kolegyně, která by věkem mohla být mojí babičkou, mi napsala asi nejkrásnější dopis mého života, a přitom já jsem se jí to léta bála říct. Pokaždé, když mi přála hodného manžela a děti, jsem jí nebyla schopna ani naznačit, že věci jsou úplně jinak. Ale zároveň mi lidé, kteří mě nikdy osobně nepotkali ani nezažili ve službě, píšou šílené, násilné, vyhrožující, manipulativní maily. Když vám jich přijde pár, tak to neřešíte. Když jich ale přibylo, začalo to ve mně hlodat. Jsem v realitě i ve víře, myslím, pevně zakotvená, ale najednou jsem si říkala: Co když na tom vlastně něco je? Co když jdu špatnou cestou? A zase mě ten strach, vyděšení a hrůza vedly k tomu, abych si uvědomila, že už to stačilo. Doba upalování čarodějnic je dávno za námi. Měla jsem dlouhou tendence doufat, že autoři takových drsných zpráv myslí na dobro církve a mě samotné, ale ve vzkazech, ať shořím v pekle, se těžko nachází cokoli smysluplného i pozitivního. V žádném z těch mailů nebyla touha vést dialog, rovnou přišel rozsudek. Ale nikdo z nás nemá patent na pravdu a nemají ho ani církve.

V době, kdy jste nad veřejným coming outem přemýšlela, už jste za sebou měla účast ve *StarDance*, která také v některých lidech vzbuzovala pocit, že se to k farářce nehodí. Čekala jste, že vaše vztahová orientace vyvolá mnohem bouřlivější reakce?

Svět tance, který je tolik odlišný od mé každodenní reality, mi ohromně pomohl. Uvědomila jsem si, že se beru příliš vážně, že některé věci zbytečně

prožívám s nervozitou a s napětím. Tereza Černochová mi během StarDance řekla, že lidé nechtějí vidět můj dokonalý tanec, ale chtějí vidět, jak se bavím. Současně v radosti z tance není nic neduchovního. Tanec je ohromně spirituální záležitost a křesťanství není náboženství smutných, zadumaných a ztrápených lidí, kteří nevědí, co je radost. StarDance mi tak pomohlo říct si, že některé věci jsou prostě dobře tak, jak jsou. Přežila jsem to, díkybohu jsem nevyhrála. A teď zase zvedám jiné téma. Proč to mám být zrovna já, kdo proráží nějakou pomyslnou zeď? Přála bych si probudit se jednoho dne do reality, kdy se nebudeme zvědavě ptát po vztazích, řešit, kdo koho miluje anebo kdy už budeme mít děti.

Nemohla bych sloužit v církvi, která by měla problém s tím, kým jsem.

No a proč jste to zrovna vy?

Já vlastně nevím. Možná mám sílu to všechno nějak unést? Když jsem přicházela do služby, tak pro mě osobní vztah nebyl důležité téma. Našemu panu biskupovi jsem se svěřila a on celé roky tuhle zprávu opatroval jen u sebe, vážím si toho a hodně to pro mě znamená. Některá setkání jsou v životě tak zásadní, že najednou visí ve vzduchu důležitá, možná klíčová otázka. Tak kým vlastně opravdu jsi? A já jsem si uvědomila, že pokud budu dál kreativně odpovídat na otázky o vztazích, ničemu a nikomu nepomůžu.

Konzultovala jste to v církvi?

Nevím, jestli je sloveso konzultovat výstižné. Hodiny jsem s tou otázkou, jestli říct svůj příběh, strávila v modlitbě. Ale pak už jsem spíš oznamovala, s vědomím, že je tu ještě maličký prostor informaci nesdílet. Jenže láska prostě není něco, co zavřete do plechovky. Dřív nebo později se otevře nebo rozpárá tím vnitřním tlakem. Druhá věc je ta, že v církvích slouží lidé menšinové sexuální orientace, jenom se o tom nemluví nahlas. Jejich službu to přitom nijak nedegraduje, nesnižuje, nejsou pokazení nebo poznamenáni. Naopak vnímám, že pestrost věku, myšlenek a pojetí služby je v církvi potřebná. V roce 1947 začala Církev československá svítit ženy, a ty první dvě paní farářky to neměly vůbec jednoduché.

Dnes, v roce 2023, se lidé už nediví, že žena může být farářkou. Takže to chce opravdu jen nějakou zkušenost. Věřila jsem a věřím dál v církev, která dopřává člověku důstojnosti, neposuzuje ho, a přeje mu lásku Boží i lidskou.

Přemýšlela jste, co byste dělala, kdyby to vaše církve odmítla respektovat?

Vlastně pořád tak trochu ostražitě čekám, co se bude dít. Je to tenký led. Uprímně řečeno, asi bych nemohla a nechtěla sloužit v církvi, která má nepřekonatelný problém s tím, kým jsem. Jednak z důvodu, že bych to té církvi nechtěla kazit, jednak by to pro mě bylo bolestné zklamání, protože bych měla pocit, jako by mě vyhodili z domova. Když farář slouží v nějaké církvi, nezahodí talár a nenavleče se do jiného. Tohle je můj domov, moje tradice. Z pomyslných nejvyšších pater zazněla podpora, ale i ticho. Možná je to vlastně všechno dobře právě tak, jak to je.

Jak to?

Tohle ticho může vyjadřovat mnohé. Snad jednou dozní jako klid a nestane se z něj napětí. Trochu mě mrzí, že některá média můj coming out bulvarizovala. To dopadá i na církev a mě to upřímně mrzí. Ale mnohá jiná média psala hezky a dokázala se věnovat i zbytku knihy, nejen dvěma odstavcům. Kniha je mnohem víc o křehkosti, o hledání sebe sama, o smrti, o naději, o modlitbě. Je to pomyslné vzdání holdu všem farářům a farářkám, kteří slouží. Ono se říká, že kněžství je břemeno, které netíží, ale to není tak docela pravda. Kněžství někdy pěkně tíží a do jisté míry hodně zasahuje do osobního života. Farář tráví všechny neděle od rána do večera v kostele, letní soboty na svatbách, a někdy těžko hledá partnera nebo partnerku, kteří by to zvládli a vydrželi. Vždycky jsem si myslela, že můj protějšek nemusí být kdovíjak zbožný, že mi stačí, když bude moji službu jen respektovat, ale teď, když vedle sebe mám osobu, která věří podobným způsobem jako já, si uvědomuji, jak ohromně posilující to je.

Přitom představa o duchovních je taková, že mají na všechno čas a klid...

V církvi se i říká: „Co je to proti věčnosti?“ Někdo má půlhodinu zpoždění? Co je to proti věčnosti! Na což jsem docela alergická. Jsem v tomhle ohledu puntičkářka. Když má bohoslužba začít v deset, tak prostě začne v deset. Jistě, stávají se věci mezi

nebem a zemí, varhaníkovi nejede auto, přihodí se nenadálé zdravotní potíže, ale nemyslím si, že bychom neměli respektovat určité nastavení a omlouvat to tím, že jsme prostě zapomeli na čas, když jsme studovali duchovní literaturu.

Dozvěděla jste se o sobě při psaní knihy něco nového?

Když jsem zpětně psala medailonky, o čem ta knížka je, potřebovala jsem říct, že se nezpovídám z toho, kým jsem a koho miluju, ale z toho, že jsem nosila masku, nebo spíš celou řadu masek. Teprve někde za nimi je člověk sám. Zajímalo mě, kde se to bere. Proč mám pocit, že bych měla být zrovna taková? Tématem jsem se zabývala i na terapii a došlo mi, že jsem to já, kdo se posuzuje, kdo na sebe nakládá a pak to měří a váží, kdo se v tom vyžívá a sám sobě připravuje ohromnou past, do které taky nakonec spadne. A že se s tím musím nějak vypořádat. Což podle mě do nějaké míry zažívá každý z nás.

Mluvila jste o sundávání masek. Víte už dnes, kdo je za nimi, nebo je to celoživotní proces?

Myslím si, že všichni máme několik tváří, a je to tak správně. Role, které hrajeme, by měly být autenticky naplněné, je v pořádku být trochu jiná dcera, jiná partnerka, jiná kamarádka a jiná farářka. Docházím k tomu, že jsem prostě nějaký hlas, který sice zvěstuje Boží slovo z kazatelny, ale taky někdy zpívá smutnou a jindy veselou písničku, někdy šeptá, někdy křičí, a to všechno jsem já. Je to jako přemostění mezi extrémními póly. Mezi laskavým, srdečným člověkem a nervákem, který zmuchlá papír, když se skládanka napoprvé nepodaří. A je to ohromně úlevné, nemusíme být dokonalí, můžeme být docela dobře autentičtí a pro Pána Boha jsme dobří dost. Je ale mnohem složitější, abychom se tak přijímali sami a možná i dovolili druhým, aby mohli být takoví, jací jsou.

Vy umíte křičet a být vzteklá?

Nesmírně. Stačí mi fronta na poště nebo nechápavý mail. Sice nekřičím, ale hrotem se v podstatě i pod dobře míněnou kritikou a musím si to uvědomit a neodpovídat impulzivně, vychladnu rychle, nakonec si umím konstruktivní kritiky velmi vážit. V osobním životě jsem úplně normální člověk, který chce všechno hned. Ale hodně mi v tom pomáhá čtení a psaní, protože můžu objevovat světy, jichž chci být součástí, a tady mi nejsou dostupné.

Nejsem moc extrovert, spíš si myslím, že jsem prostě jenom socializovaný introvert, který se dost bojí lidí, nechce nikde exhibovat, a přesto ve mně je něco, co mě nutí zazpívat, zatančit – a taky vyjít s pravdou ven.

Jste momentálně nejslavnější duchovní v Česku?

Nejsem. Připouštím, že jsem lidem v povědomí asi uvízla, ale myslím si, že je to hlavně kvůli StarDance. Slavný duchovní, to je spíš takové paradoxní, úsměvné spojení. Vnímám, že se na mě obracejí stále další lidé, kteří reálně potřebují pomoc, je jich mnohem více, než jsem schopna v rámci svojí služby vyslechnout a obstarat.

Nemusíme být dokonalí, můžeme být autentičtí. Pro Pána Boha jsme dobří dost.

Když jsem se na náš rozhovor chystala, vzpomněla jsem si na muzikál Jesus Christ Superstar a část textu jedné z písní: „Bez rádia, bez novin a televize, dá se lidem těžko prodat sebelepší vize.“ Pomáhají vám média a sociální sítě šířit povědomí o církvi a o víře obecně?

Když jsem uvažovala o tom, jestli přijmout pozvání do televizních pořadů nebo jestli moderovat pořad Uchem jehly, pokaždé jsem si kladla otázku, jestli by tyhle kanály dnes používal Ježíš. Sítě jsou místem, kde se můžete člověka nějakým způsobem dotknout. Kde ho můžete ujistit, že se nemusí bát jít do kostela, že i tam jsou lidé, kteří se ideálně nebudou povyšovat, nebudou posuzovat a nebudou mít pocit, že jejich pravda je ta jediná na světě. Svoji službu v pravém slova smyslu ale já osobně na sítích nenaplním. Je to svět velké zkratky, což příliš neumožňuje zvát člověka k tomu, aby do detailů hledal a zkoumal svůj duchovní život.

Na druhou stranu, Pastoral Brothers nebo profesor Tomáš Halík mají svoje pravidelné podcasty či YouTube kanál. Ani několik desítek minut dlouhá videa neumožňují jít do hloubky tématu?

Zmínění kolegové jsou v tom, co dělají, velmi dobří, ale ne každý duchovní to umí jako oni. Myslím si, že nám v tomhle „pomohla“ pandemie koronaviru a uzavření kostelů, abychom si v církvi uvědomili, že se nehne, pokud nezačneme využívat i jiné cesty a formy komunikace. Pan

profesor Halík dává svá kázání na YouTube dodnes a sledují ho tam tisíce lidí, což znamená, že nějaká touha po duchovních tématech u nás evidentně je, a když je snadno dostupná a současně kvalitní, může se to dobře potkat. Ale prožitky bohoslužeb se nedá odscrollovat na displeji. Je to situace, na kterou potřebuji klid, soustředění, a to za mě svět médií nenabízí. Navíc ani výše zmínění nepůsobí jen v online světě, zvou do kostelů a sborů k osobnímu setkání.

Víru nejde definovat, není to železobetonový chodník do nebe.

Jaké je být farářkou v jedné z nejateističtějších zemí na světě?

To se jen tak říká, že jsme ateisté. Ateista je člověk, který předkládá argumenty proti víře, má za sebou nějaký zápas se světem duchovna a dokáže pojmenovat, co mu vadí a s čím nesouhlasí. Ale Češi jsou spíš proti instituci, ne proti víře jako takové. Narazila jsem jen na hrstku lidí, se kterými nebyl možný vůbec žádný dialog o něčem, co nás přesahuje. Mnozí transcendentální věci pojmenovávají ezotericky anebo je rozpoznávají jako vesmír nebo přírodu, ale to neznamená, že by nebyli duchovně založení, spíš naopak. Jen se možná děje to, že je jazyk církve v dnešní době nesrozumitelný a vzdálený, že člověk raději operuje v teoriích, které jsou mu jednoduše bližší a v nichž nalézá odpovědi. Není snadné přečíst Bibli, zorientovat se v teologii, ale přesto jsem přesvědčená, že to za tu námahu stojí.

Jak moc se víra v něco, co nás přesahuje, ať už to nazveme jakkoli, liší od víry v Boha?

Teologie nám docela jasně říká, jakým způsobem a v jakého Boha věříme, ale stejně je to pro každého velmi individuální. Modlíme se k Bohu, který je Otcem, Synem i Duchem svatým, ale když se podívám na svůj vnitřní dialog, tak Pána Boha častokrát oslovuji mnohem intimnějším způsobem. Stejně jako když k němu mluvil Ježíš, tak mu říkal nejen „otče“, ale třeba i „tatínku“. Víra není zdaleka jen teoretické vyrovnání se s dogmatikou, systematickou teologií a dějinami, ale hlavně je to nalezení aktuálního osobního vztahu, který je tady a teď. Je to něco, co ovlivňuje můj život, nesvazuje

mě, ale naopak mi dává křídla a ukotvuje mě. Jde vlastně o spojení paradoxních věcí, dotek mezi nebem a zemí.

V jakém smyslu?

Víra žádá člověka, aby spojil něco, co je zdánlivě nespojitelné. Boha nikdy nikdo neviděl, a přesto se k němu modlíme. Získáváme zkušenost s duchovním prožitkem, s Bohem. Sice si nemůžeme posílat zprávy nebo mu zatelefonovat, ale přesto s ním mluvíme. To jsou věci, které nejdu vždy úplně dobře spoutat do slov. Podle mě je důležitý vnitřní zážitek, který se ve mně odehrává, něco proměňuje, něco hojí a něco možná rozjitruje nebo mi připomíná pomyslné nesplněné úkoly. A vede mě k tomu, abych se ptala, kde je pravda a jak to vlastně já se sebou mám. Víru nejde definovat a rigidně zarámovat. Není to konstanta ani železobetonový chodník, který vede do nebe, ale spíš velmi křehká červená linka, která je někdy ode zdi ke zdi, vyvíjí se, roste, proměňuje se, a někdy dokonce mizí a pak se znovu vynořuje.

I ta vaše?

Rozhodně. To, že je člověk farář, ještě neznamená, že neprožívá beznaděj, bolest, bezmoc, že někdy necítí naštvání a neříká si: „Panebože, proč zrovna tohle mě potkává.“ Jsme lidé, což je naše výhra a současně také největší slabina, protože máme tendenci ze sebe dělat někoho, kým vlastně vůbec nejsme, což se mně jako farářce děje nebo dělo docela často.

Kým tedy nejste?

Dřív jsem odpovídala na otázky tak, abych dodržela nějakou svoji představu o tom, jak by měl farář na lidi působit. Je pro mě náročné obstát sama před sebou, být věrná tomu, kým jsem, a zároveň to církvi nějak nepokazit, protože ne se vším člověk bezvýhradně souhlasí. Pro mě jsou některá církevní dogmata těžko přijatelná. A myslím, že není potřeba ohánět se konstruktem hříšnosti ani v oblasti sexuálního života. Vždyť i ta je duchovní, posvátný rozměr našeho života. Nemá jen fyzickou rovinu, zdaleka ne. Pokud tedy mluvíme o vztazích, ve kterých jsme vzájemně ohleduplní, usilujeme o věrnost a bezpečí, intimitu. To není něco, co je fuj. A přesto – my ženy máme po tisíce let nálepku, že svádíme muže k hříchu. Tak kde to jsme?

MAKE-UP: SYLVIE HADZIEFENDIC, STYLING: SONA ERBA / ZA ZAPŮJČENÍ OBLEČENÍ NA FOCENÍ DĚKUJEME NÁVRHÁŘCE TEREZE ROZÁLI KLADOŠOVÉ (TITULKA A FOTO Č. 5), ZNAČKE THEE... (FOTO Č. 1, 3 A 6), OBCHODU VAN GRAAF (FOTO Č. 2), ZNAČKE LINDEE (FOTO Č. 4) A OBCHODU CHARAKTERY DESIGN STORE (ŠPERKY).

V patriarchátu.

Přesně. A to je něco, co by měla církev zas a znovu přinášet do diskuse a co by se neměla bát posouvat dopředu. V Bibli čteme, jak Ježíš uzdravuje slepé a hluché, ale tohle pojmenování bychom už nikdy pro nikoho nepoužili. Jsou to zkrátka v první řadě lidé a mají nějaké znevýhodnění. Podobně jako nikomu neřekneme, že je černý nebo černoch. A stejně tak si myslím, nebo možná spíš doufám, že dnes už žijeme v době, která brzy přestane používat označení homosexuál, bisexuál. Je to nefunkční zkratka. Stejně jako nemám ráda škatulkování lidí, tak ale nemám ráda ani škatulkování církví. Občas od některých lidí slyším, že já jsem z té dobré církve, která je moderní, a já sice děkuji, že to tak vnímají, ale vím, že všechny církve mají svoje zápasy, svoje pro a proti. Každá církev se vyvíjí, i když doba možná letí o trochu rychleji, než si toho jsme zpoza tlustých zdí kostela schopni všimnout. Možná je ale takové prostředí, kde se nedějí turbulentní změny, také v mnoha ohledech důležité a dobré.

Na druhou stranu od katolické církve odchází, například v Polsku, čím dál víc věřících. Ne proto, že by přestali věřit v Boha, ale proto, že nemají důvěru právě v církev. Nezaspala dobu, když se dogmaticky drží pravidel a stereotypů, které už jsou překonané?

A pravidel, která mohou člověka v podstatě připravit o život. Pokud ne fyzický, tak o ten duchovní, o důstojnost. Mám potřebu římskokatolickou církev hájit, protože znám mnoho jejích farářů, kteří by za člověka dýchali a snaží se mantinely nestavět, ale bourat. Strávila jsem měsíc ve Vatikánu a ve chvíli, kdy jsem slyšela opakovaně mluvit papeže Františka v prostředí, kde si mohl dovolit být autentický, jsem jasně viděla, že jeho snaha je opravdu církev otevírat, zpřístupňovat, neposuzovat a být progresivní. Bůh vymezuje hranice, ale ne k tomu, aby mi zabránil svobodně žít, ale abych se o něco mohla opřít a bylo mi v tom bezpečno. Lpění na všem tradičním podle mě pramení ze strachu, protože jakmile se některé věci jednou uvolní a posunou, už není cesty zpátky.

Myslíte třeba nekonečnou debatu nad tradičním manželstvím?

Například. Je absurdní, jak hájíme tradiční manželství, přestože má historii pouhé desítky, možná stovky let. Přitom se ani nedíváme na jeho kvalitu, vzájemnou úctu a lásku, a jde nám hlavně

o to, aby se lidi nerozváděli. Jedinou možností, kdy můžeme říct, že je rozvod v pořádku, je, když v manželství dochází k fyzickému nebo i verbálnímu násilí. Ale co když se to násilí děje někde mezi řádky? Je povinností faráře resuscitovat každý nefunkční vztah, o kterém manželé stejně tuší, že k ničemu dobrému nepovede? Jsem pak vděčná za každou radu od starších kolegyně nebo kolegů, kteří mají desítky let praxe. Některé věci se totiž v čase moc nemění.

Přestože žijeme v blahobytu, v některých ohledech strašně strádáme.

Blíží se Vánoce. Co pro vás osobně znamenají?

Advent je obvykle pro faráře hektické období. Ráno v sedm hodin máme krásné zpívané modlitby – roráty, v neděli je bohoslužba, v kostele jsem víceméně každý den. V mezičase musím člověk stihnout nakoupit dárky a spoustu dalších věcí. Tak jsem si řekla, že si zkrátka vyberu jen to, co je pro mě důležité, protože nechci strávit advent tím, že triadvacátého padnu do křesla úplně vyčerpaná. Kdy jindy než v čase příprav a čekání na radost dovolit právě té radosti, aby prosvítla? Dřív se lidé v čase adventu víc soustředili na svůj duchovní život, postili se, chystali jídlo a cukrátky až na Vánoce a také dělali dobré skutky. O něco se rozdělili nebo někomu pomohli. Je nesmírně důležité umět si něco odpustit a také se třeba do něčeho pustit, případně „k sobě něco pustit“. Přestože žijeme v blahobytu, tak v některých ohledech strašně strádáme.

Co nám chybí?

Nemáme třeba dost volného času. Téměř neznáme nudu, bezčasí. Pořád čteme o tom, co všechno můžeme mít, ale my možná ve skutečnosti jenom toužíme jít na procházku a užít si čas, kdy nemáme mobil v ruce. Jsou to všechno zdánlivě obyčejné věci, od kterých se pořád vzdalujeme, a právě advent je pro mě o přiblížení se k tomu, co je důležité. Nejen rodina, ale také vztah sám se sebou. Třeba i opuštění některých vztahů, které už nejsou funkční. Určitá inventura. Samozřejmě že se asi nikdo nechce rozcházet na Vánoce, ale možná je nakonec největší bohatství v tom, že žijeme v pravdě a nebojíme se některé věci přiznat, přestože to bolí. Na řešení se vždycky nakonec najde síla i čas. ■